

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Pedagogisk dokumentation i förskola

-En studie av fyra pedagogers syn på pedagogisk dokumentation

Cecilia Olofson

LAU390

Handledare: Susanne Staf

Examinator: Lisa Asp Onsjö

Rapportnummer: VT11-2611-671

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Abstract

Examensarbete inom lärarutbildningen

Titel: Pedagogisk dokumentation i förskola – En studie av fyra pedagogers syn på pedagogisk dokumentation

Författare: Cecilia Olofson

Termin och år: VT11

Kursansvarig institution: LAU390: Sociologiska institutionen

Handledare: Susanne Staf

Examinator: Lisa Asp Onsjö

Rapportnummer: VT11-2611-671

Nyckelord: Pedagogisk dokumentation, pedagogisk verksamhet, utveckling, synliggörande, läroprocesser

Sammanfattning:

Pedagogisk dokumentation har under de två senaste decennierna kommit att få en större betydelse i skolans värld. I den reviderade Lpfö98/10 står att läsa om hur förskolan aktivt ska arbeta med pedagogisk dokumentation. Syftet med den här studien har varit att ta reda på hur pedagoger i verksamhet ser på pedagogisk dokumentation och hur de upplever att den kan ha betydelse för dem i deras lärarroll. Frågeställningar har utformats utifrån de didaktiska frågorna (vad, hur, varför och för vem). För att undersöka detta har metoden self report använts som är ett frågeformulär där respondenten svarar på frågor utan forskarens övervakning. Resultatet av undersökningen visar att respondenterna är väl informerade och insatta inom ämnet pedagogisk dokumentation. Respondenterna ser pedagogisk dokumentation som ett viktigt verktyg för att synliggöra barnens och sitt eget lärande både för sig själva och utåt. Även om de upplever en del svårigheter i arbetet med pedagogisk dokumentation anser de att det är en viktig del av verksamheten. Detta är av stor betydelse för läraryrket eftersom det är ett arbete som handlar om att utveckla barn, pedagog och verksamhet.

Förord

Arbetet med denna uppsats har gett mig många nya perspektiv på pedagogisk dokumentation. Det är något som jag känner kan ge mig stöd i min stundande roll som förskollärare. Jag har många medmänniskor att tacka för stöd som getts mig i samband med min uppsatsskrivning.

Jag vill först och främst tacka de pedagoger som ställt upp med sina tankar kring pedagogisk dokumentation, sin tid och sitt engagemang. Jag vill tacka min handledare Susanne Staf. Tack för din ärlighet, ditt stöd och lugn.

Till sist vill jag även tacka min familj och mina vänner som har stöttat mig. Tack speciellt till "coach"!

Cecilia

Innehållsförteckning

1. Inledning	5
1.2 Syfte och frågeställning	5
1.3 Begreppsdefinition	6
1.4 Disposition	6
2. Bakgrund	7
2.1 Från utvecklingspsykologi till barndomssociologi	7
2.2 Från Köhler och Dewey till Reggio Emilias pedagogiska filosofi	7
2.3 Dokumentation enligt styrdokumentet	8
2.4 Tidigare forskning	10
2.4.1 Vad är pedagogisk dokumentation?	10
2.4.2 Varför pedagogisk dokumentation?	12
2.4.3 Pedagogisk dokumentation, för vem?	12
2.5 Svårigheter i arbete med pedagogisk dokumentation	14
3. Teoretisk anknytning	16
3.1 Det sociokulturella perspektivet på barns lärande.....	16
3.2 Fenomenologi	17
4. Metod	18
4.1 Self-Report	18
4.2 Urval	19
4.3 Genomförande	19
4.4 Realibilitet	19
4.5 Validitet.....	20
4.6 Etisk hänsyn	20
5. Resultat	21
5.1 Att synliggöra barns läroprocesser	21
5.2 "Vi pedagoger spann vidare på barnens tankar"	22
5.3 För vem dokumenterar vi?.....	24
5.3.1 För barnet.....	24
5.3.2 För barnets förälder.....	25
5.3.3 För pedagogen i yrkesrollen.....	26
5.4 Svårigheter med pedagogisk dokumentation.....	27
5.5 Sammanfattning.....	28
6. Diskussion	29
6.1 Resultatdiskussion.....	29
6.2 Metoddiskussion.....	32
6.3 Slutord	32
6.4 Förslag till fortsatt forskning	33
Referenslista	34
Bilaga 1:	35
Bilaga 2:	36

1. Inledning

Jag som ensam författare av denna uppsats har läst till lärare med inriktning mot de yngre åldrarna (F-2). Min utbildning har bestått av skapande verksamhet (SKAVE) som inriktning och med en specialisering mot förskola, PDG510/511. I inriktningen SKAVE är barns lärande och förutsättningarna för lärandet en central del. Denna kurs introducerade begreppet pedagogisk dokumentation i samband med en introduktion av Reggio Emiliapedagogiken. Den informationen vi fick oss tillhanda under kursen har blivit en grund för ett intresse och en nyfikenhet som växt under utbildningen.

I Lpfö98/10 står det att kvaliteten på förskolan är avhängig av att pedagogerna dokumenterar och analyserar barnens lärande. Genom ständig utvärdering av verksamheten och dess innehåll kan man erbjuda bättre förutsättningar för barnen att lära (Lpfö98/10:16). I arbetet med implementeringen av den reviderade Lpfö98, Lpfö98/10, ingår att verksamma pedagoger tillsammans går igenom styrdokumentet bit för bit, ifrågasätter och reflekterar. I handboken *Med läroplanen på fickan* tas de didaktiska frågorna (vad, hur varför och för vem) upp i förhållande till dokumentation och kvalitet i förskolan (Wiklund-Dahl 2010:39). Här tas upp hur man bör analysera dokumentationen i relation till styrdokumentet. Alltså genom att analysera vad Lpfö98/10 säger om dokumentation utifrån de didaktiska frågorna kan vi implementera arbete med dokumentation i den pedagogiska verksamheten.

Vidare tas upp i implementeringsmaterialet att i Lpfö98/10 kan man tydligt uttyda att dokumentationen är till för *barnet, föräldern* och *pedagogen*. Barnet ska få ta del av sin utveckling och kunna uppleva att göra framsteg. Dokumentationen ska finnas till för barnet av metakognitiva skäl. Barnet ska kunna lära av sitt eget lärande genom att lärandet blir synliggjort för barnet. Det ska också vara ett stöd i förhållandet mellan hemmet och skolan. "Förskolan ska komplettera hemmet genom att skapa bästa möjliga förutsättningar för att varje barn ska kunna utvecklas rikt och mångsidigt" (Wiklund-Dahl, 2010:54). Det var när jag satte in mig i implementeringsmaterialet som jag blev intresserad av att utreda pedagogens vad, hur och varför i förhållande till pedagogisk dokumentation.

En övervägande del av litteraturen kring pedagogisk dokumentation kretsar runt barnet och dess utveckling. Men eftersom pedagogen är en förutsättning för att synliggöra barnet och dess utveckling är det för mig av intresse att inrikta mig på pedagogens perspektiv på den pedagogiska dokumentationen samt vilka eventuella för- och nackdelar arbetssättet kan ha för pedagogen.

1.2 Syfte och frågeställning

Syftet med denna studie är att utreda hur verksamma pedagoger i förskolan förhåller sig till pedagogisk dokumentation och vilken betydelse den kan ha för pedagogen i yrkesrollen. För att få med flera infallsvinklar på ämnet pedagogisk dokumentation har jag valt att utgå utifrån de didaktiska frågorna; vad, hur varför och för vems skull.

Forskningsfrågor som kommer svaras på i uppsatsen är:

- Vad är pedagogisk dokumentation för pedagogen?
- Hur arbetar pedagogen med pedagogisk dokumentation?
- Vilka skäl ser pedagogen till pedagogisk dokumentation?
- Vem eller vilka upplever pedagogen att pedagogisk dokumentation är till för?

1.3 Begreppsdefinition

Pedagogisk dokumentation

Med begreppet pedagogisk dokumentation avses det sätt att dokumentera som ursprungligen kommer från de kommunala förskolorna i Reggio Emilia, Italien. Här avses att fånga lärandet och synliggöra det för barnet samt att ha en kontinuerlig reflektion och utvärdering av dokumentationen tillsammans i lärarlaget (Wehner-Godée 2000:17-19).

Med tiden har betydelsen av detta begrepp vidgats och pedagogisk dokumentation används numera i pedagogiska sammanhang oavsett pedagogisk inriktning. I denna text används denna vidare betydelse av begreppet pedagogisk dokumentation.

1.4 Disposition

Uppsatsen innehåller sex kapitel. Det första kapitlet innehåller inledningen som presenterar vad som föranlett studien om pedagogisk dokumentation. Därefter presenteras syfte och frågeställningar. Syftet efterföljs av begreppsdefinition och disposition. Den andra kapitlet är ett bakgrundskapitel som presenterar ursprunget av pedagogisk dokumentation samt tidigare forskning inom ämnet. I det här kapitlet tas bland annat olika perspektiv på pedagogisk dokumentation och lärande upp. Det diskuteras även om Dewey och Köhlers aktivitetspedagogik som en utgångspunkt för utvecklingen av dokumentationen genom de senare seklet. Det tredje kapitlet är presenterar vilken teoretisk forskningansats som ligger till grund för studien. I det här kapitlet presenteras Vygotskijs *sociokulturella teori* samt *fenomenologin*. Det fjärde kapitlet presenterar metoden som valts för utförandet av undersökningen. Det femte kapitlet presenterar resultatet av undersökningen. I det sjätte och sista kapitlet sker diskussionen. Resultat och tidigare forskning vävs här samman. Uppsatsen avslutas av slutsats och förslag till fortsatt forskning.

2. Bakgrund

2.1 Från utvecklingspsykologi till barndomssociologi

Pedagogisk dokumentation är ett relativt nytt begrepp i Sverige. Vår tradition av dokumentation är mer åt det utvecklingspsykologiska hållet där det handlar om att bedöma barnet och dess framsteg ur ett mognadsperspektiv. Bakom detta sätt att dokumentera ligger en förutbestämd norm om vad barnet ska ha uppnått vid en viss ålder (Wehner-Godée 2000:17). Författaren menar att ett utvecklingspsykologiskt perspektiv lägger fokus på *hur* barn *är*. Det handlar inte om att fånga *vad* som händer hos barnet i ett pedagogiskt sammanhang. Här handlar det istället om att barnet ska passa in i en befintlig mall.

Det är först under de två senare årtiondena som det i Sverige har funnits en ambition att arbeta utifrån ett barndomssociologiskt perspektiv. Detta beskrivs i en av skolverkets publikationer *Barndomens förändrade villkor. - Förutsättningar för barns lärande i en ny tid*.

Då var ambitionen inte bara att bedriva forskning om barn, utan att göra detta tillsammans med och för barn. Forskningen skulle utgå från barns perspektiv, och ville förbättra deras villkor genom att ge dem makt att skapa sina egna liv.(...) Man betraktar barn som kompetenta aktörer på sina egna villkor, och man ser barndomen som ett socialt, kulturellt och historiskt fenomen. Genom att fokusera på barnens kompetens framhävs deras förmågor och möjligheter till utveckling och återhämtning i en livslång lärandeprocess, i stället för som tidigare ha fokuserat på deras brister och sårbarhet (2010:10-11).

I Lpfö98/10 står att läsa om dokumentationen och dess betydelse för verksamhetens kvalitet. "För att utvärdera förskolans kvalitet och skapa goda villkor för lärande behöver barns utveckling och lärande följas, dokumenteras och analyseras" (Skolverket 2010:16). I det avseendet kan dokumentation ses som en form av bedömning för att den bland annat syftar till att utvärdera verksamhetens kvalitet.

2.2 Från Köhler och Dewey till Reggio Emilias pedagogiska filosofi

Elsa Köhler var en reformpedagog som levde och verkade i början av 1900-talet. På 1930-talet gick Elsa Köhler ut med att hon ville att dokumentationen av den pedagogiska praktiken skulle utformas av pedagogerna själva för att verksamheten skulle kunna utvecklas. Hon var emot "*tekniker utformade för psykologisk forskning*" (Lenz Taguchi 2000:27). Dessa tekniker är sådana som använts i den utvecklingspsykologiska traditionen för dokumentation.

Elsa Köhler och John Dewey är förgrundsgestalter inom aktivitetspedagogiken som står för att "människan och människans aktivitet varit det centrala i pedagogiken" (Dysthe 2007:26). Dysthe menar att Dewey stod för en *pragmatisk syn på kunskap* vilket innebär att kunskap uppstår när man aktivt utövar praktisk aktivitet tillsammans i en grupp av människor. Det var först när Elsa Köhler på trettioalet kom att lägga sin verksamhet bland annat i Sverige som denna pedagogiska riktning tog fart på riktigt. Enligt Dewey och Köhler behöver man som pedagog ständigt vara

beredd på förändring i verksamheten. Dessutom bör man även vara öppen för att ändra kunskapssyn och barnsyn. Det är det här tankarna som ligger till grund för arbete med pedagogisk dokumentation som började praktiseras i de kommunala förskolorna i Reggio Emilia.

Förskolorna i Reggio Emilia har ungefär trettio års erfarenhet av pedagogisk dokumentation (Wehner-Godée 2000:17). Grundaren av Reggio Emilias pedagogiska filosofi, Loris Malaguzzi, talar om barnet som bärare av kunskap, det kompetenta barnet. Han menar att ett barn har hundra språk, hundra sätt att uttrycka sig på. Det gäller bara att vi vuxna är uppmärksamma, ser och hör vad barnen har att förmedla. "I Reggio Emilia menar man att kommunikation är en nyckelfråga i barns lärande och att barns olika sätt att uttrycka sig därför måste vara grunden i verksamheten" (Jonstoj & Tolgraven 2001:25). Ett sätt att fånga lärande är att dokumentera.

Karin Wallin är en av de första att presentera Reggio Emilias filosofi i Sverige. Hon menar att vi som pedagoger måste se skillnad på dokumentation och dokumentation. Det finns olika sorters dokumentation och olika sätt att använda den på. Det gäller att vara medveten i sitt arbete med dokumentationen och i vilket syfte den sker. Wallin (2003) menar att pedagogisk dokumentation handlar om att synliggöra det som sker i den pedagogiska verksamheten och att det ska vara ett stöd i det livslånga lärande både för barn och pedagog. Hon tar upp ett exempel där en pedagog sätter upp ett foto på ett barn tillsammans med en kommentar som hon själv skrivit dit utan att reflektera över varför. Under en utflykt sitter ett barn och dricker varm choklad och under bilden står det *Nu smakar den varma chokladen gott*. Wallin ställer sig frågande till syftet med denna typ av dokumentation (Wallin 2003:82-83). Detta eftersom det inte finns något tydligt syfte med denna dokumentation.

Eftersom Elsa Köhler var den första att nämna något som kan liknas pedagogisk dokumentation redan på 1930-talet kan vi sluta oss till att det inte är något uppfunnet av Loris Malaguzzi och hans lärjungar inom Reggio-emilia-pedagogiken. Men det är ändå där den pedagogiska dokumentationen började praktiseras. Lenz-Taguchi hävdar att kunskapen finns "i det rikstäckande och nordiska nätverken som administreras från svenska Reggio Emilia Institutet" (2000:28). Det är därifrån svenska förskolor har fått inspiration. Sedan har den kommit att sprida sig till skolor och förskolor utan uttalad pedagogisk riktning. Senare har den pedagogiska dokumentationen uppmärksammats i styrdokumentet Lpfö98/10 där det implicit står att denna typ av dokumentation är något förskolan ska sträva efter i sitt arbetssätt med dokumentation.

2.3 Dokumentation enligt styrdokumentet

Enligt Lpfö98/10 ska den pedagogiska verksamheten dokumenteras. Genom dokumentation ska man bland annat kunna mäta kvaliteten på förskolor. Det som mäts är kvaliteten på den pedagogiska verksamheten och dess förutsättningar.

Förskolans kvalitet ska kontinuerligt och systematiskt dokumenteras, följas upp, utvärderas och utvecklas. För att utvärdera förskolans kvalitet och skapa goda villkor för lärande behöver barns utveckling och lärande följas, dokumenteras och analyseras (Lpfö98/10:17).

I citatet ovan finns ingenting som tyder på att vi skulle behöva välja på att dokumentera ur ett utvecklingspsykologiskt perspektiv eller ur ett Reggio Emiliaperspektiv. Citatet handlar om att följa upp och utvärdera barns utveckling. Vidare står att läsa i Lpfö98/10 mer enligt Reggio Emilias perspektiv på dokumentation att fokus ligger på varje enskilt barns unika läroprocess.

För att stödja och utmana barn i deras lärande behövs kunskap om varje barns erfarenheter, kunnande och delaktighet samt inflytande över och intresse för de olika målområdena. Det behövs också kunskap om hur barns utforskande, frågor, erfarenheter och engagemang tas till vara i verksamheten, hur deras kunnande förändras samt när de upplever verksamheten som intressant, rolig och meningsfull (Lpfö98/10:16).

Enligt det här citatet behöver pedagogen vara uppmärksam och se varje barn där barnet befinner sig i läroprocessen. Det här ställer mer krav på pedagogen än det gör på barnet. Det handlar inte längre om att barnet ska uppnå en viss nivå under en viss tid. Här läggs betoningen på processen istället för målet.

I skolverkets publikation *Perspektiv på barndom och barns lärande* (2010) sammanfattas barnets utvecklingen i förskolan med hjälp av de didaktiska frågorna. Från att pedagogen som ensam person bedömt barnets utveckling har det gått till att pedagoger tillsammans med varandra, hemmet och i viss mån barnet, utvärderar och analyserar barnets utveckling. Det har skett utveckling i sättet att bedöma från "specifika prov från enbart vid specifika prov och observationstillfällen till situerad bedömning och återkoppling i kontinuerliga lärandesituationer i en mångfald av rum och på olika platser" (A.a:219). Utvecklingen har gått från "observation av utvecklingspsykologiska områden(...)" till en variation av dokumentation och bedömning(...). Från fokus på produkt till fokus på process." (A.a:219) Denna förändring har gjort att bedömning och utvärdering har kunnat bli en del av förskolans vardag. Det är inte längre den sortens bedömning som avser att kontrollera att barnet nått ett visst stadie i utvecklingen.

Vidare beskrivs i *Perspektiv på barndom och barns lärande* (2010) pedagogisk dokumentation som ett sätt att utvärdera verksamheten och dess innehåll (A.a:123). Därför kan dokumentationen ses som en bedömning av verksamheten. De skriver följande om formativ och summativ bedömning: "Formativ bedömning är en värdering av det som sker under lärandeförloppet, inkluderat det icke planerade. Summativ bedömning är en värdering av det som eleven till slut har lärt sig, vid kursens, aktivitetens eller undervisningens avslutning" (A.a:196). De menar alltså att det finns två läroplanstraditioner. En summativ som "baseras på tydliga kunskapsmål" (A.a:194) och en formativ där fokus ligger mer på lärandeprocessen.

Enligt Lpfö98/10 finns det tre parter som ska vara delaktiga i dokumentationen. Det är pedagogen, barnet och föräldern. Det är pedagogens ansvar att dokumentation utförs. "Barn och föräldrar ska vara delaktiga i utvärdering och deras röster ska lyftas fram" (Lpfö98/10:16). Det är alltså pedagogen som håller i arbetet med dokumentationen. Därför ska de också ansvara för att barnet och barnets förälder får inflytande i den pedagogiska dokumentationen.

2.4 Tidigare forskning

I det här avsnittet behandlas litteratur inom ämnet pedagogisk dokumentation. Texten är strukturerad med hjälp av de didaktiska frågorna som jag utgått ifrån när jag utformat forskningsfrågorna. Mycket av vad som skrivits om pedagogisk dokumentation i förskolan på svenska utgår ifrån Reggio Emilias pedagogiska filosofi, men är inte utvärderat genom forskning. Lenz-Taguchi (2000) skriver om avsaknaden av forskning om observations- och dokumentationsarbete i förskolan. Hon menar att det kan bero på att detta arbete ses som en norm och att intresset för att studera normen inte är stort.

2.4.1 Vad är pedagogisk dokumentation?

Lenz-Taguchi (1997) hävdar att begreppet *pedagogisk dokumentation* är svårt att utreda men hon själv brukar förklara det som ett verktyg som kan hjälpa oss att upptäcka barnens individuella och gemensamma uttryck. Hon fortsätter med att säga att "*pedagogisk dokumentation är ett förhållningssätt och en kommunikation*" (Lenz-Taguchi 1997:34). Hon menar att barn och pedagog kommunicerar till varandra genom dokumentationen. Barnet kommunicerar upplevelser, tankar och känslor genom bilder, lek eller andra uttryck. Pedagogen som dokumenterar detta kommunicerar hur hon uppfattar skeendet för barnet.

I Wehner-Godées bok *Att fånga lärandet* ställs dåtidens sätt att dokumentera mot nutidens. Hon tar avstamp i Dewey och Köhlers tankar om observation och dokumentation samt inspireras av Reggio Emilias filosofi kring ämnet. Wehner-Godée (2000) går igenom den pedagogiska dokumentationens ursprung ur de kommunala förskolorna i Reggio Emilia. Där har de en lång erfarenhet av just denna typ av dokumentation som bygger på en vakenhet inför vad barnen har att kommunicera. Wehner-Godée menar vidare att det gäller att öppna ögon och öron för att kunna ta in vad det är som sker med barnen när de befinner sig i en lärandesituation oavsett komplexitet. Författaren menar vidare att det gynnar pedagogen på det viset att denne kan få en chans att sätta sig in i barnets "förhållande till världen" (A.a:17). För pedagogen innebär detta att arbeta på ett empatiskt sätt genom att försöka sätta sig in någon annans värld.

Åberg & Lenz-Taguchi (2005) menar att pedagogisk dokumentation hjälper oss som pedagoger att förstå barnens värld och vad det faktiskt är barnen försöker förstå. Pedagogen kan också få en inblick i vad det är som barnet egentligen lär sig genom att dokumentera läroprocesser och sedan reflektera och diskutera dessa processer (A. a:17-18). Författarna hävdar att genom pedagogisk dokumentation kan pedagogen se vad det är som barnet försöker att förstå. Jag tolkar det som att barn har ibland svårt att förmedla sig och de ibland behöver hjälp vidare till det som ännu är okänt för dem.

Dahlberg, Moss & Pence (2002) menar att för att kunna utreda vad pedagogisk dokumentation är behöver man snarare utreda vad det *inte* är. Författarna gör skillnad på pedagogisk dokumentation och barnobservation. De anser att barnobservationen har mer en modernistisk grund där det finns *en* yttre sanning och att det är något allmängiltigt. Pedagogisk dokumentation å andra sidan har en postmodernistisk grund

vilket innebär att det inte finns något allmängiltigt. Det finns ingen sanning som gäller alla. Det som dokumenteras är vad barnet säger och gör. I detta finns inget rätt eller fel, ingen sanning.

Pedagogisk dokumentation är en visualiseringsprocess, men det vi dokumenterar motsvarar inte en sann verklighet mer än vad andra påståenden om den sociala världen och naturen motsvarar en sann verklighet. Pedagogisk dokumentation är en social konstruktion där pedagoger genom det de väljer ut som värdefullt att dokumentera också är deltagande med-konstruktörer (Dahlberg m.fl.2002:219).

Precis som Dahlberg m.fl. skriver är det pedagogerna som väljer ut vad som är värdefullt att dokumentera. I skolverkets kunskapöversikt om lärande i förskolan berörs Gardner som menar att det av barnens lärande som blir synliggjort är enbart det som pedagogerna har ett "starkt visuellt intresse" (Skolverket 2010:202) av. Vidare berörs Alnervik som menar att många har svårt att komma igång med en pedagogisk dokumentation som fungerar eftersom den lätt kan förknippas med barnobservation. Hon hävdar också att det kan vara nyttigt med handledning in ett sådant arbete för att inte begå misstaget att granska barnen istället för att se dem. "*Det handlar om att komma närmare barnen och reflektera inte bara över barns utan också vuxnas läroprocesser, att utforma ett stöd för vuxna rörande barns lärande och dialogen med kollegor*" (Skolverket 2010:202). Med detta kan konstateras att pedagogisk dokumentation är ett viktigt verktyg även för pedagogens läroprocess.

Enligt Thomas & Pring i skolverkets kunskapöversikt om lärande i förskolan är dokumentation allt annat än ett entydigt begrepp. Dokumentation kan inbegripa mycket. Verktyg för dokumentation kan t.ex. vara anteckningar, foto, film, portfolio, observationer, IUP (individuell utvecklingsplan), ljudupptagning. Dessutom kan dokumentation vara både analog och digital (Skolverket 2010:179). Den kan användas i olika syften. Den kan t.ex. användas som underlag för utvecklingssamtal, pedagogers reflektion kring och utvärdering av verksamheten. Dokumentation kan användas för att synliggöra barnets läroprocesser för barnet själv. Dessutom kan den användas för att kommunicera verksamheten och barnets lärande till hemmet.

Dokumentation kan även användas som en beskrivning och berättelse, en biografi (personbeskrivning) och självbedömning – en identitetsskapande handling. Vidare kan dokumentation ses som evidens (systematiskt dokumenterade bevis) i en så kallad evidensbaserad utbildningspraktik (A.a:179).

Som framgår av ovanstående är pedagogisk dokumentation som begrepp svårt att avgränsa eftersom det innefattar så mycket olika faktorer. Lenz-Taguchi (2000) ägnar i sin avhandling ett långt stycke till att konstatera att det inte finns något konkret svar på frågan vad pedagogisk dokumentation är. Hon pratar om att hon har erfarenhet av att den pedagogiska dokumentationen används olika av olika pedagoger och att det till och med finns de som finner sina egna tekniker för att utveckla den pedagogiska verksamheten (A.a:27). Begreppet *pedagogisk dokumentation* är alltså svårdefinierat eftersom det är svårt att ringa in då skolväsendet är under ständig utveckling och nya sätt att arbeta uppkommer ständigt.

Enligt Dahlberg m.fl (2002) kan pedagogisk dokumentation aldrig vara objektiv. Det måste alltid finnas ett subjekt att observera. De framhåller att det är av stor vikt att pedagogen inte objektifierar vad barnet gör och säger. Det finns då risk för att barnet kategoriseras in i någon redan etablerad föreställning. Författarna menar att

pedagogen behöver acceptera att dokumentationen alltid kommer att innehålla subjektiva känslor och värderingar (A.a:230). Det gäller alltså för pedagogen att vara medveten om att den pedagogiska dokumentation alltid blir subjektiv på något sätt för att kunna sträva mot att dokumentationen ska bli mer objektiv.

2.4.2 Varför pedagogisk dokumentation?

Dahlberg m.fl. (2002) framhåller att vi ständigt utövar makt över oss själva. Med det menas att vi på något sätt disciplinerar och kontrollerar oss i sökandet av kunskap. De menar vidare att genom pedagogisk dokumentation kan vi avdramatisera denna maktutövning och utmana de diskurser som har format oss. Författarna menar att vi från början kan ifrågasätta oss själva. Dokumentationen ger en öppning för reflektion och kritiskt tänkande (A.a:226). I likhet med Dahlberg m.fl. (2002) beskriver Lenz-Taguchi (2000), i sin doktoravhandling emancipationen och frigörelsen som den pedagogiska dokumentationen kan bidra till. Hon menar att den pedagogiska dokumentationen kan vara ett sätt att göra sig fri från seglivade diskurser. Frigörelsen gäller inte minst pedagogen som har ett stort ansvar i att vara öppen för att helt ändra sitt sätt att tänka. Hon menar att genom att pedagogisk dokumentation kan vi "ta makten" över vårt eget lärande genom att vi analyserar och reflekterar över vad som händer i praktiken (A.a 37). Ändringar av föreställningar kan alltså ske när pedagoger tillsammans analyserar och reflekterar.

Dahlberg m.fl. (2002) menar att pedagogisk dokumentation bidrar till demokratin i förskolan. De hävdar att pedagogens arbete blir mer demokratiskt med hjälp av den pedagogiska dokumentationen. Pedagogerna får chans till större inflytande av det pedagogiska arbetet genom den reflektion och dialog som pedagogisk dokumentation kan generera. Eftersom dokumentationen också syftar till att synliggöra verksamheten ger den en ny legitimitet för förskolan i samhället (A.a:217). Dessutom tar Dahlberg m.fl. upp demokrati som projekt i förskolan som institution. De stöttar sig på riktlinjer som säger att demokrati ska vara en del i förskolans vardag. Det ska vara ett konstant pågående projekt (A.a:119). De menar att arbetet med pedagogisk dokumentation främjar "en reflekterande och demokratisk praktik" (A.a:215). Med det uttrycker författarna att den reflekterande och demokratiska praktiken kan stärkas genom att alla inblandade är delaktiga och har inflytande i den pedagogiska verksamheten genom pedagogisk dokumentation.

2.4.3 Pedagogisk dokumentation, för vem?

I Lpfö98/10 står det att arbetslaget ska arbeta med dokumentation, uppföljning och utvärdering kontinuerligt. Pedagogen har då en självklar roll i dokumentationen och ska se till att den sker utifrån ett tydligt barnperspektiv. Dessutom ska arbetet med dokumentation ske i samarbete med hemmet. Barn och förälder ska ges tillfälle till inflytande över arbetet med dokumentation, uppföljning och utvärdering (Lpfö98/10:16-17). Med andra ord ska pedagog, barn och föräldrar arbeta tillsammans med pedagogisk dokumentation.

När man dokumenterar *barn* synliggör man även deras lärandeprocess för dem själva. Det blir en så kallad metakognition (A.a:5). Pramling (1988) talar om metakognition i sin avhandling *Att lära barn lära*. Hon menar att det handlar om hur barnet förstår. Alltså om man tar del av vad man gjort blir det till ett vetande som sedan blir till förståelse (A.a:14-15). Man lär sig med andra ord att förstå sitt eget lärande vilket är ett av målen med pedagogisk dokumentation.

Pedagogisk dokumentation kan också leda till ett att barnet känner att det får en tydligare identitet. Genom synliggörande av lärandet genom dokumentation finns möjlighet för barnet att betrakta en del av sig själv. Enligt Brodin & Hyllander (1997), som skriver om Daniel Sterns teorier om barns identitet, är detta ett väldigt viktigt steg i barns utveckling för en egen identitet. Detta leder till att barnet börja tänka om sig själv som en person och även kunna referera till sig själv (A.a:81). Det ska också sägas att dokumentationen inte är en garanti för att ge barnen en tydligare identitet men kan ha den effekten.

Flertalet författare och tillika forskare är överens om att *för pedagogerna* är den pedagogiska dokumentation en stor hjälp i verksamheten. Främst handlar dokumentationen om att synliggöra barnens arbete och lärande i en process. Men det är inte bara barnens arbete som blir synliggjort utan även pedagogernas arbete. Detta är en förutsättning för att pedagogerna senare ska kunna utvärdera sitt arbete med barnen. I Lpfö98/10 står det att "*syftet med utvärdering är att få kunskap om hur förskolans kvalitet, dvs. verksamhetens organisation, innehåll och genomförande kan utvecklas så att varje barn ges bästa möjliga förutsättningar för utveckling och lärande*" (A.a:16). Den pedagogisk dokumentationen kan alltså bli ett verktyg som underlättar utvärdering av verksamheten för pedagogerna.

Enligt Dahlberg m.fl (1999) kan pedagogen genom dokumentationen inte bara fördjupa sig i barnets lärande utan även lära sig något om sig själv och konsekvenserna av den pedagogiska verksamhet som pedagogen driver (A.a:228). Det finns alltså utrymme för ett dubbelt lärande. Ett lärande både för barn och pedagog.

Pramling-Samuelsson & Sheridan (2006) menar att "all utvärdering utgör någon form att kvalitetsbedömning" (A.a:124). Utvärderingen ska alltså handla om utformningen av verksamheten och det som sker emellan pedagog och barn. Detta bör ske via pedagogisk dokumentation där reflektion pedagoger emellan sker.

Dokumentationen synliggör därmed barnens läroprocess och bildar, i kombination med olika metoder för såväl självvärdering som utvärdering, själva utgångspunkten för gemensam reflektion, för föräldrasamarbete, fortbildning och utveckling av verksamhetens kvalitet (A.a:125).

Enligt Lpfö98/10 har pedagogen ansvar för att utvärdering av verksamheten sker regelbundet. Men det är också pedagogen som har makten över verksamheten och dess innehåll. Det står vidare att läsa att förskolan har som uppgift att involvera barnet och föräldern i utvärderingen. Detta gör att verksamheten och utvärderingen av densamma har större förutsättning att vara demokratisk.

Lenz Taguchi (1997) tar upp pedagogens roll i den pedagogiska dokumentationen. Hon menar att det sker en slags fortbildning i arbetet med dokumentationen eftersom man som pedagog ständigt tvingas reflektera, analysera och utvärdera. Hon menar

vidare att det inte är något man lär sig över en natt utan det är ett utvecklingsprocess som sker i samtid med dokumentationen. En viktig utgångspunkt är att ha en *pragmatisk hållning* till sitt arbete som pedagog (A.a:57). Det innebär att ha en medvetenhet om att läget är föränderligt samtidigt som man ändå ska arbeta mot ett mål i det läget man befinner sig i.

Wallin (2003) tar upp något som hon kallar för *pedagogiska kullerbyttor*. Kullerbyttan ska enligt henne själv syfta till att man som pedagog inte är perfekt från början utan kommer att göra misstag. När man gör sina misstag är det bara att förlåta sig själv och gå vidare och ändra det som har gått fel. Det innebär också att man som pedagog hela tiden behöver vara beredd att byta "perspektiv och fokus" (A.a:43). Det är när man som pedagog begår misstag som man behöver slå en *kullerbytta*, byta perspektiv och fortsätta med utgångspunkt i där man är med de nya erfarenheter man har.

Lenz-Taguchi (1997) tar upp att det inte längre är så att vi ska låta barnet ta ansvar för att själv söka sin kunskap. Det handlar om att vi ska söka den tillsammans och att pedagogen ska finnas med som en medforskare (A.a:106). Detta ställer högre krav på pedagogen när det gäller uppmärksamhet. Det är inte längre pedagogen som är sanningsbärare utan det är alla närvarande, barn som vuxen.

I Lpfö98/10 står det att "*Barn och föräldrar ska vara delaktiga i utvärdering och deras röster ska lyftas fram*" (Lpfö98/10:16). Det kan underlätta för föräldrars delaktighet i den pedagogiska verksamheten om densamma synliggörs genom dokumentation som sätts upp synlig för föräldrarna.

Åberg & Lenz-Taguchi (2005) menar att synliggörandet av barnens processer leder till att många föräldrar intresserar sig mer för verksamheten. Uppmärksamheten riktas från praktiska frågor om barnet till innehållet i verksamheten och barnets prestationer.

Det finns ingenting som säger att det blir en god verksamhet enbart för att pedagogisk dokumentation utförs. Det finns alltså både chans för föräldrar att meddela sig om såväl god verksamhet som mindre god till ansvarig förskolechef. I Lpfö98/10 står det att förskolan ska ha ett nära samarbete med hemmet och att föräldrar ska ha insyn i verksamheten samt chans att påverka densamma (Lpfö98/10:16-17). Åsikter om arbetet med dokumentation ska alltså kunna föras fram, positiva som negativa.

2.5 Svårigheter i arbete med pedagogisk dokumentation

Av litteratur som berör pedagogisk dokumentation att döma finns det mycket positiva konsekvenser i användandet av pedagogisk dokumentation. Det finns inte speciellt mycket problematisering kring metoden. Följande står att läsa i Skolverkets *Perspektiv på barndom och barns lärande*:

Reggio Emiliainspirerad dokumentation framstår som en relativt oproblematiserad "norm" i den senare läroplanstraditionen. I sammanhanget förekommer i princip ingen distanserad kritisk reflektion över den pedagogiska dokumentationen (Skolverket 2010:204).

Flera källor har talat för att pedagogisk dokumentation handlar om att utvärdera och förhålla sig kritiskt tänkande kring vad som sker i den pedagogiska verksamheten. Men ändå är dokumentation som metod relativt oproblematisk.

I och med att den pedagogiska dokumentationen har fått en alltmer framträdande roll i förskola blir fler och fler barn filmade, fotograferade och på annat sätt dokumenterade. Det saknas en diskussion kring vad den pedagogiska dokumentationen innebär för barnen ur ett etiskt perspektiv. Detta framhåller Lindgren & Sparrman i skolverkets *Perspektiv på barndom och barns lärande* (2010). Författarna argumenterar för att det inte borde göras någon skillnad på barn som beforskas av forskare och är skyddade av anonymitet och barn som går i förskolan (Skolverket 2010:204). De menar att det i princip inte är valbart att delta i dokumentationen.

3. Teoretisk anknytning

Den teoretiska ramen är uppbyggd av Lev S. Vygotskijs teori om lärande ur ett sociokulturellt perspektiv. Dessa teoretiska utgångspunkter ska hjälpa mig att diskutera pedagogisk dokumentation och pedagogens uppfattning av dokumentationen. Den sociokulturella teorin om barns lärande har valts eftersom pedagogisk dokumentation handlar om att synliggöra barns lärande och om att utvärdera pedagogens arbete med barnen. Det är underförstått att i pedagogisk dokumentation det sociala samspelet viktigt eftersom denna typ av dokumentation alltid involverar mer än en person. Det är samspelet och dialogen mellan barn(en), pedagogen och hemmet som gör dokumentationen till pedagogisk dokumentation. *Zonen för proximal utveckling* anknyts till hur barn och pedagog med hjälp av pedagogisk dokumentation ska komma vidare i en läroprocess. Vidare kommer fenomenologin gås igenom för att kunna knyta an till pedagogens uppfattning om, och resonemang kring fenomenet pedagogisk dokumentation.

3.1 Det sociokulturella perspektivet på barns lärande

Pedagogisk dokumentation handlar om att synliggöra de läroprocesser som sker i en verksamhet tillsammans med andra barn. Dokumentationen blir en del i ett samspel i barngruppen. Vygotskij (2006) menar att kulturella omständigheter så som miljö, ursprung och erfarenheter alltid spelar roll för hur vi tänker. Det finns alltid yttre och inre omständigheter som "*bildar grunden för våra erfarenheter*" (Vygotskij 2006:31). Vi lär oss i samspel med andra och utifrån deras erfarenhetsvärldar. Alltså kan vi hjälpa varandra att utvecklas.

Varje uppfinnare, till och med geniet, är alltid ett barn av sin tid och sin miljö. Hans skapande utgår från de behov som skapats före honom, och stödjer sig på de möjligheter som, återigen, existerar utanför honom själv(Vygotskij 2006:37).

Säljö (2000) menar att "lärande är en aspekt av all mänsklig verksamhet" (A.a:13). Han hävdar att i alla möten med andra människor, hur triviala de än kan verka, lär vi oss något stort eller litet som vi sedan kan använda oss av vid något tillfälle.

Det finns flertalet teorier om relationen mellan utveckling och lärande. Vygotskij har kategoriserat dessa i tre huvudpositioner. Den första teorin talar för att *utveckling kommer före lärande*. Den andra teorin talar för att *lärande och utveckling sker samtidigt*. Den tredje innebär att *lärande och utveckling är olika processer* men som på något sätt ändå stöttar och hjälper varandra. Vygotskij har en egen, fjärde teori om relationen mellan utveckling och lärande. Teorin talar för att "*lärande medför utveckling*" (Dysthe 2003:80). Han menar att en del utvecklingsprocesser inte skulle vara möjliga om det inte var för lärandet. För att visa på Vygotskijs tankar om utveckling tar han upp ett exempel på en mätning av barns mentala utveckling. Man behöver först ta reda på vad barnet klarar av utan hjälp av någon utomstående. Här menar han att många har ansett mätningen klar. När de ser vad barnet klarar av på egen hand tror de sig också se var barnet ligger i sin mentala utveckling. Men Vygotskij menar att man behöver gå ett steg längre i mätningen. Det gäller också att

kunna ta reda på vad barnet klarar av tillsammans med någon annan som redan vet, t.ex. en lärare eller en klasskamrat. Det vanligaste sättet att ta reda på något är att fråga någon som redan vet, hävdar Vygotskij vidare. Det är glappet mellan vad ett barn klarar av på egen hand och vad barnet klarar av med hjälp av någon annan som kallas för *zonen för proximal utveckling*. “*Det som barnet kan göra nu med assistans kommer det senare kunna göra ensam*” (A.a:81). Om vi lär tillsammans finns det alltså större förutsättning för att utveckling sker.

Vygotskij betonar vikten av bedömning och lärande och att man inte bara bedömer det som uppnåtts utan även det som ligger i zonen för proximal utveckling. När det gäller undervisning tar han upp att det är viktigt att rikta sig till barnen som ligger i utveckling. En undervisning för sådana som redan förstått och nått målet är understimulerande menar han (A.a:81). Det är processen mot målet som är det intressanta.

3.2 Fenomenologi

Eftersom jag har valt att göra en kvalitativ studie om hur pedagoger i förskolan förhåller sig till pedagogisk dokumentation använder jag mig av en fenomenologisk forskningsansats. Bengtsson (1999) definierar begreppet fenomenologi utefter ordets ursprung.

Ordet fenomen härstammar från grekiskan, där det betyder ”det som visar sig”, och det är i denna betydelse som fenomenologin använder ordet. För fenomenologins vidkommande är det av särskilt intresse att det inte kan finnas något som visar sig utan att det finns någon som det visar sig för; fenomenbegreppet innesluter därför ett ömsesidigt beroende mellan objekt och subjekt. Av den anledningen skulle vi kunna säga att de saker som avses i fenomenologin är sakerna som fenomen, dvs. så som de visar sig för någon (Bengtsson 1999:12).

Bengtsson menar att fenomenet *som visar sig* är avhängigt av att det har *någon att visa sig för*. Det är alltså för då något kan betraktas som fenomen då det blir ett objekt för någon. Fenomenologin kan då förklaras som hur ett fenomen uppfattas av någon. Fenomenet i det här fallet är alltså pedagogisk dokumentation.

4. Metod

Denna studies syfte är att utreda hur verksamma pedagoger förhåller sig till pedagogisk dokumentation utifrån de didaktiska frågorna. Dessutom kommer jag att utreda vad den pedagogiska dokumentationen har för betydelse för pedagogen. För att få svar på dessa frågor behöver särskild uppmärksamhet läggas vid pedagogernas tankar, uppfattningar och värderingar kring dokumentationen. Därför kommer det bli en kvalitativ studie. Den kvalitativa studien kommer enligt Stukat (2005) från de humanistiska vetenskaperna framför allt i inriktningarna hermeneutik och fenomenologi. Det gäller att kunna tolka och förstå resultat och inte bara generalisera och förutsäga (A.a:32). Eftersom studien gäller pedagogers tankar kring dokumentationen och hur de uppfattar den behöver man visa intresse för hur dessa tankar uppstår kring fenomenet (A.a:33). Att skapa sig en förståelse för detta kan man göra genom att ställa frågor till respondenten.

Metoden som använts är self-reportundersökning. Metoden lämpar sig väl för studien då det är en skriftlig frågeundersökning med öppna frågor. Self-report är en mer flexibel metod än t.ex. samtalsintervjun är. När pedagogen ska fylla i en self-report kan hon göra det när tid finns. Metoden erbjuder ändå öppenheten i svar som erbjuds i samtalsintervjun. Self-reporten har alltså valts som ett alternativ till samtalsintervjun.

4.1 Self-Report

Self-report är en metod som är som en kombination av intervju och enkät. Det är en enkät med öppna frågor som tillåter respondenten att finna sin egen tid att sitta och svara på frågorna som ställts. Det skulle kunna liknas vid en skriftlig intervju. Denna metod ger respondenten mer tid att svara på frågorna och kan därför generera ett mer utvecklat svar än det skulle kunna bli i en samtalsintervju. Genom self-report finns mindre risk för subjektiv påverkan eftersom respondenten inte fyller i formuläret under övervakning (Davidsson 2007:71). Esaiasson m.fl.(2007) menar också att ett frågeformulär ställer mindre krav på respondenten. De blir inte sedda som den enda sanningsägaren på samma sätt som i en samtalsintervju (A.a:257-258). Därmed kan pressen på respondenten minskas.

Det är dock viktigt hur man väljer att formulera frågorna eftersom det inte finns chans att ställa följdfrågor eller förklara frågorna om det skulle behövas (Davidsson 2007:71). Davidsson (2007) menar att därför bör man vara utförlig i sin frågeformulering genom att tydligt uttrycka vad man vill ha svar på (A.a:71). Är man t.ex., som i det här fallet, intresserad av att ta reda på hur pedagoger förhåller sig till pedagogisk dokumentation ska man också påvisa i frågeställningen att det kan finnas både för- och nackdelar med pedagogisk dokumentation. Vidare menar Davidsson att risken finns att respondenten känner sig styrd åt ett håll att enbart svara positivt eller negativt beroende på hur forskaren formulerar frågan (A.a:71). Det är alltså en metod där forskaren kan få svar från respondenten som inte påverkas direkt av forskaren genom t.ex. kroppsspråk.

4.2 Urval

Jag har valt att göra min studie i en kommun som angränsar till Göteborgs Stad. På tre slumpmässigt utvalda förskolor har sex stycken respondenter valts ut som har olika bakgrund både när det gäller yrkeslivserfarenhet och utbildning. Förskolorna ligger alla tre på landbygden och har ingen anknytning till varandra.

Eftersom pedagogisk dokumentation är ett relativt nytt fenomen ville jag i min studie ha med både erfarna pedagoger (som arbetat i fem år eller mer) och i princip nyutexaminerade pedagoger (som arbetat 2 år eller mindre). Förskolorna har valts ut slumpmässigt. Eftersom det finns krav på dokumentation i styrdokumentet för förskolan borde det inte spela någon roll vilken förskola man vänder sig till. Alla förskolor föutsätts ha en pedagogisk verksamhet och dokumentera denna verksamhet. Eftersom det är pedagogernas upplevelse av dokumentationen som jag ska efterforska har dem valts ut, som kunnat tänka sig att ställa upp att svara på frågor, ur en urvalsgrupp med pedagoger med olika lång erfarenhet, för att förhoppningsvis få en bredare bild av upplevelsen av dokumentationen. Samtliga av respondenterna är kvinnor. Att samtliga respondenter är kvinnor är på grund av att yrket förskollärare är kvinnodominerat.

4.3 Genomförande

Studien har genomförts genom att jag har delat ut self reports till sex stycken pedagoger på tre förskolor i samma kommun. Några av dem har jag delat ut personligen och några via mail. Frågorna (se bilaga 1) har utvecklats utifrån frågeställningarna i början av uppsatsen för att ta reda på hur verksamma pedagoger upplever fenomenet, pedagogisk dokumentation. Respondenterna fick även ett brev (se bilaga 2) tillsammans med self reporten där syftet och metoden förklarades. Där fann de även kontaktuppgifter där de kunde nå mig personligen. Respondenterna fick en vecka på sig att svara på frågorna. När de var klara fick de välja att antingen maila svaren till mig eller be mig att hämta upp svaren. De fick välja mellan att skriva i ett dokument på dator eller för hand.

4.4 Realibilitet

Eftersom self-report är ett frågeformulär där respondenten oövervakat av forskaren svarar på frågor finns det en risk för misstolkning av frågorna. För att åtminstone förhindra att de låter bli att svara alls på grund av något de inte förstår lämnades ett brev ut tillsammans med frågeformuläret. I brevet utvecklade jag mitt syfte med undersökningen och lämnade även ut min mailadress och mitt telefonnummer där de kunde nå mig om de hade frågor.

4.5 Validitet

Mitt syfte med undersökningen är att utreda hur verksamma pedagoger i förskolan förhåller sig till pedagogisk dokumentation och vilken betydelse den kan ha för pedagogen i yrkesrollen. Därför har jag valt en metod där pedagoger svarar på öppna frågor som är utformade utifrån syftet och de frågeställningar som följer efter syftet. Davidsson (2007) menar att det är viktigt att formulera frågorna väl för att få reda på det som avses mätas. Respondenten får fria händer att svara på frågorna. I flera avseenden är self-report en friare metod än samtalsintervju som self-reporten är ett alternativ till. Respondenten kan själv välja när self-reporten ska fyllas i och slipper påverkan från forskaren (Davidsson 2007:71). Alltså genom min self-report utreder jag pedagogernas tankar och upplevelser kring pedagogisk dokumentation med så lite yttre påverkan som möjligt.

4.6 Etisk hänsyn

Utifrån ur vetenskapsrådets etiska regler för forskning är respondenterna i denna uppsats skyddad enligt *individskyddskravet* (Vetenskapsrådets rapportserie 1:2011:18). Det innebär att jag som författare av uppsatsen garanterar respondentens *anonymitet* i uppsatsen och försäkrar denne om att jag enbart komma att använda mig av svaren inom ramen för den här uppsatsen (Vetenskapsrådets rapportserie 1:2011:68). Enligt vetenskapsrådets regler för en god forskningsed bör man vara tydlig och motivera olika förutsättningar och utgångspunkter för sin studie (Vetenskapsrådets rapportserie 1:2011:40). Detta gjorde jag genom att jag skickade ut ett brev tillsammans med self-reporten där jag beskrev syfte och med min studie och metod som används för att utföra studien. Samtliga pedagogers namn är dolda och refereras i fortsättningen till pedagog 1 (P1) osv. fram till Pedagog 4 (P4).

5. Resultat

Syftet med studien har varit att undersöka hur verksamma pedagoger i förskolan förhåller sig till pedagogisk dokumentation och vilken betydelse den pedagogiska dokumentationen kan ha för pedagogen i yrkesrollen. Jag har haft de didaktiska frågorna, vad, hur, varför och för vem som utgångspunkt då jag utformat frågorna till pedagogerna.

I följande avsnitt kommer resultatet av studien att redovisas. Studien är uppbyggd av frågor som ställts till pedagoger via self-reportformulär. Formuläret innehåller sex frågor som tas upp i tur och ordning. Under varje fråga redovisas svar från pedagogerna samt en diskussion kring svaren. Redovisningen omfattar ett urval eftersom många av svaren kan vara av liknande karaktär som leder till upprepning. En del av svaren kommer att presenteras i förkortad form då en del av svaren är väldigt utförliga. Jag presenterar alltså delar av svar där jag varit noggrann med att lyfta fram respondentens huvudtanke. Syftet med studien har inte varit att jämföra de olika pedagogerna med varandra utan att lyfta fram varje pedagogs tankar kring fenomenet, pedagogisk dokumentation. Respondenterna i denna studie är alla kvinnor och kommer därför under stundom att refereras till som "hon".

Av de sex self-reports jag delade ut fick jag in fyra stycken. De self-reports jag inte fick in var de två som jag inte personligen delat ut. Det jag har lärt mig av detta är att personlig kontakt är alltid bättre än exemplevis mail. Om jag hade delat ut self-reportsen personligen hade de fått en bild av mig som forskare. Jag hade dessutom kunnat svara på frågor som eventuellt funnits när pedagogerna läst self-reporten.

5.1 Att synliggöra barns läroprocesser

Jag bad pedagogerna att reflektera över vad pedagogisk dokumentation är för dem i deras yrkesroll. Pedagogerna som ingått i studien är eniga om att pedagogisk dokumentation är ett sätt synliggöra barns läroprocess. Flera av pedagogerna är också inne på att det även synliggör verksamheten. P3 skriver: *"Pedagogisk dokumentation är ett verktyg för att synliggöra t.ex. verksamheten."* Hon menar att det vi gör i den pedagogiska verksamheten kan genom verktyget pedagogisk dokumentation bli synligt utåt för t.ex. föräldrar och allmänheten. P4 är inne på ett liknande spår när hon beskriver sitt perspektiv på pedagogisk dokumentation. *"Pedagogisk dokumentation kan också användas med syfte att utveckla verksamheten utifrån barnen och medvetandegöra oss pedagoger om hur vi skapar en god lärandemiljö för barnen."* (P4) Här tar P4 inte bara upp att pedagogisk dokumentation kan hjälpa barnet i dess läroprocess utan även hur det kan underlätta för pedagogen i dennes yrkesroll. Hon relaterar vidare till att dokumentationen då fungerar som en utvärdering både för pedagogen, barnet men även en utvärdering av hela verksamheten. P2 uttrycker sig såhär om vad pedagogisk dokumentation är för henne.

Pedagogisk dokumentation för mig som pedagog är ett verktyg för att synliggöra vad vi gör på dagarna på förskolan, samt ett sätt att dokumentera barnens läroprocesser och utvärdera vårt arbetssätt (P2).

De tillfrågade pedagogerna verkar ha en till synes likartad bild av vad pedagogisk dokumentation är för dem. Nämligen ett verktyg som möjliggör ett synliggörande av barns läroprocesser. Dessutom är det, enligt pedagogerna, något som utvecklar och utvärderar den pedagogiska verksamheten.

P1 uttrycker sin text en tydlig frustration över ett arbete med pedagogisk dokumentation som inte verkar komma igång. För henne är pedagogisk dokumentation ”en strävan och önskan”. Det är något som hon själv ställer sig positiv till och önskar arbeta mera med. Men av anledningar som inte nämns har pedagogerna på P1s arbetsplats inte kommit in i någon rutin med arbetet kring dokumentationen. P1 ger sedan sin bild av vad pedagogisk dokumentation innebär för henne.

I mina drömmar är pedagogisk dokumentation drivkraften i mitt arbete, att jag genom att dokumentera pedagogiskt, tillsammans med mina kollegor, hittar nya vägar att möta och inspirera barnen (P1).

Hon uttrycker att genom pedagogisk dokumentation kan man i lärolaget tillsammans finna nya sätt att arbeta på som kan inspirera barnen. Hon nämner också att det är en drivkraft för henne i arbetet, att tillsammans med kollegor och barn sträva mot utveckling.

P3 går in på sätt att dokumentera och framhåller observationen som det viktigaste i den pedagogiska dokumentationen. Dessutom skriver hon att ”det hela handlar om förhållningsättet”. Hon uttrycker här är att hon upplever att observation är ett för henne bra sätt att gå till väga som hjälp för dokumentation av verksamheten. Hon uttrycker vidare att dokumentationen och dess syfte hänger på vilket förhållningsätt man har som pedagog. Alltså, den barnsyn och kunskapssyn vi har påverkar också hur verksamheten blir utformad.

5.2 ”Vi pedagoger spannar vidare på barnens tankar”

Jag bad pedagogerna att fundera över på vilket sätt de dokumenterade på förskolan och varför de gjorde det. Dessutom bad jag dem ge exempel på en pedagogisk dokumentation. P1 berättar om att hennes arbetsplats är i en tid av förändring. Det sker en kontinuerlig utveckling på hennes arbetsplats, berättar hon. Tidigare har de i arbetslaget arbetat med dokumentation i portfolioform. Numera de har lagt ner det dokumentationsarbetet för att kunna lägga den tiden portfolioarbetet skulle ta på att arbeta med pedagogisk dokumentation istället.

Vad det gäller portfolion, har vi beslutat att spara formatet av en pärm, där vi sätter in foton på barnen, men fokus ska då ligga på att barnen får med sig en minnesbok, ett fotoalbum, från sin tid på förskolan. Fokus på utveckling ska alltså inte finnas kvar i pärmen (P1).

Här berättar P1 om en omprioritering där valt att lägga fokus på pedagogisk dokumentation utanför ett arbete med portfolio. Hon uttrycker att det inte längre ska vara utvecklingsorienterat material i portfolio.

P2 berättar att för närvarande ligger dokumentationens fokus på deras lokala mål som är att ge barnen större inflytande över dokumentation, alltså vad som dokumenteras. De har även som mål att arbeta med känslor och språkutveckling. Hon berättar om ett

tema de hade på förskolan, tema naturen. Pedagogerna märkte att barnen inte verkade intresserade av det bestämda temat just då. De upptäckte dock ett annat intresse som barnen hade när de reflekterade kring dokumentationen. De kunde se att flera barnen var intresserade av rymden.

Det ledde till att vi pedagoger spann vidare på barnens tankar och visade dem ett filmklipp på youtube, hur jorden såg ut när man tittade ner på den från rymdskeppet. Barnen blev oerhört intresserade. Vi letade upp alla planeter på internet och skrev ut dem och satte upp dem på väggen. Barnen gjorde sina egna fantasiplaneter av ballonger, papper och tapetklister. Vi byggde stjärnkikare och tittade på stjärnorna. Vi tittade på Christer Fugelsang när han var upp i rymden, och fortfarande idag när det snart gått två år pratar barnen om sina planeter och kommer ihåg vem Christer är. Vi lärde oss att man måste våga släppa ett tema om det leder till en återvändsgränd, och satsa på det barnen brinner för. Sedan var det inga problem att arbeta med temat (P2).

I citatet ovan berättar P2 vad pedagogisk dokumentation kan leda till. I det här fallet handlar det om att något upptäcks i dokumentationen som pedagogerna i arbetslaget uppmärksammar och vidareutvecklar.

P3 beskriver arbetet med dokumentation på hennes arbetsplats. Där hon jobbar använder de sig främst av observation samt foto och film när de dokumenterar. Vidare berättar hon att de tar dokumentationen ett steg vidare genom att observera det de har dokumenterat för att se om de finner något de kan uppmärksamma. Detta gör de *”För att synliggöra lärandeprocessen hos barnen och för att ge dem ett meningsfullt lärande”* (P3). Hon berättar om att de ofta brukar dokumentera barnen i samling och att de då hade upptäckt att barnen var intresserade av bokstäverna i böcker som lästs. *” Vi ville utmana barnen i rolleken och efter observationen valde vi att dramatisera en saga. Vilket ledde till stort intresse för barnen”* (P3). Här beskriver P1 kortfattat hur de arbetat vidare med barnens intresse för bokstäver som upptäcktes genom den pedagogiska dokumentationen.

P4 berättar att på förskolan där hon jobbar dokumenteras det mest med hjälp av en digitalkamera. Fotografierna används på olika sätt bl.a. till att sättas in i barnens portfolio. Fotografier sätts även upp på väggen för barnen att titta på men även för att föräldrarna ska få insyn i verksamheten. Hon berättar om ett nytt projekt som de ska börja att arbeta med på hennes avdelning.

(...)ett litet projekt där barnen själva skall få använda kameran och ta kort och sedan är tanken att vi ska samtala med barnen om vad de tagit kort på och varför, men det har inte riktigt kommit igång ännu. Barnen har börjat vara med och dokumentera men återigen är det tiden som gör att vi inte hinner sitta ned med det eller de barn som varit med och tagit bilder. Den här dokumentationen skulle kunna leda till att barnen själva känner att de är viktiga och att det dem ser också är viktigt att samtala kring, det kan inge en större självkänsla hos barnen (P4).

P4 uttrycker här en ambition att involvera barnen mer aktivt i dokumentationen och i valet av vad som ska dokumenteras. Hon tar även upp barns självkänsla som en eventuell konsekvens av denna dokumentation. Hon menar att om barnen är mer involverade lär de känna sig själva genom att se sig själv utifrån.

Sammanfattningsvis kan konstateras att samtliga pedagoger har en relativt likvärdig syn på hur pedagogisk dokumentation bör gå till. De flesta använder sig av medier så som digitalkamera och filmkamera samt observationer då de dokumenterar. De flesta har också en vision om att det är barnen som ska styra sin egen verksamhet.

5.3 För vem dokumenterar vi?

I self reporten fick pedagogerna svara på vilken nytta de trodde att den pedagogiska dokumentationen kunde ha för a). barnet, b). barnets förälder c). förskolan/pedagogernas arbete. Samtliga pedagoger har en övergripande positiv syn på pedagogisk dokumentation och dess inverkan på dessa tre parter.

5.3.1 För barnet

Flera av pedagogerna uttrycker att de inte kan se något negativt med detta sätt att arbeta. P1 uttrycker det såhär:

Nytan som ped.dok skulle ha för oss som arbetar i fsk går inte att beskriva, tror jag. Ett arbete med detta skulle ju påverka hela verksamheten, enbart till det positiva. Verksamheten skulle bli barnens, verksamhetens verkliga ägare! (P1)

P1 menar att genom pedagogisk dokumentation blir barnet ägare av den pedagogiska verksamheten. Hon menar att barnet indirekt styr hur verksamheten ska se ut genom uppmärksamma pedagoger. Hon refererar också till pedagogen som en *”medforskande vuxen”*. P1 svarar också att hon tycker att verksamheten blir mer demokratisk om man använder sig av pedagogisk dokumentation. *”Pedagogisk dokumentation är en form av demokrati, som gör barnen delaktiga!”* (P1) Hon menar att genom pedagogisk dokumentation får barnen också inflytande, inte bara pedagogerna.

P2 berättar hur hon ser på den pedagogiska dokumentationens fördelar för barnet. Hon uttrycker att det blir tydligt för barnet vad de faktiskt har gjort i den pedagogiska verksamheten och kan då återkoppla till sitt eget lärande.

Det är ett bra material att använda för att få upp barnets ögon på vad de faktiskt gjort och vad de har lärt sig. Den bildbank man bygger upp när man dokumenterar barnens processer kan man sedan använda i barnens portfolio. Där vi då dokumenterar det enskilda barnets del av grupprocessen (P2).

P2 uttrycker att den pedagogiska dokumentationen blir också ett sätt att synliggöra det enskilda barnets del i en grupprocess. Hon förklarar här att det är viktigt att inte bara se det enskilda barnet utan även som en del i ett lärande tillsammans med andra .

P3 uttrycker också likt P2 att den pedagogiska dokumentationen syftar till att synliggöra läroprocessen för barnet. Hon listar kort de fördelar som hon hävdar att en pedagogisk dokumentation kan föra med sig för barnet. *”Synliggöra lärande processer för barnet, ge inspiration till andra i barngruppen, språkligt utmanande mm.”* (P3) Här tar P3 upp att den pedagogiska dokumentationen även kan leda till att barnen inspirerar varandra. När dokumentationen blir synliggjord ser barnen inte bara sig själva utan även de övriga barnen i barngruppen och hur de hanterar en viss situation. Barnen kan då bli inspirerade av varandras läroprocess och lära sig genom att ta del av dokumentationen. P3 hävdar att den pedagogiska dokumentationen även kan vara språkligt utmanande då man diskuterar kring den tillsammans med barnen.

P4 har reflekterat kring barnets självkänsla i samband med dokumentationen. Hon menar att pedagogisk dokumentation är:

(...) ett sätt att medvetandegöra barnen om dess kunskaper och därmed öka deras självförtroende och självkänsla. Men det är också ett bra sätt att inspirera barnen vidare och "vattna deras fantasi" t.ex. med målningar på väggen i målrummet/ateljén (P4).

Här beskriver hon vidare att det handlar inte bara om att inspirera andra med som P3 talar om. Det handlar även om att ge sig själv inspiration genom att se sina egna målningar t.ex.

Sammanfattningsvis uttrycker pedagogerna att den pedagogiska dokumentationen är positivt för barnen av flera anledningar. Nämligen genom att den hjälper barnen att se sina egna läroprocesser, både enskilt och i samspel med andra. Dokumentationen kan även bidra till att barnen inspirerar varandra att komma vidare i en läroprocess. Synliggörandet av lärande tas också som en uppmuntran och en möjlighet till stärkt självkänsla hos barnet.

5.3.2 För barnets förälder

P1 berättar hur barnets förälder kan ha nytta av pedagogisk dokumentation. P1 hävdar att den pedagogiska dokumentationen är till för föräldern ur det hänseendet att de får en insyn i verksamheten. Det här är något som pedagogerna är överens om. Samtliga pedagoger nämner insynen i verksamheten som något de ser som en produkt av den pedagogiska dokumentationen.

P2 delar åsikten om hur föräldern har nytta av dokumentationen. Hon berättar även om att dokumentationen i det här avseendet också är till hjälp för pedagogen i kommunikationen mellan pedagog och förälder.

Den pedagogiska dokumentationen är framförallt ett bra verktyg för oss när vi ska förmedla för föräldrarna vad vi gör och vilka processer och intressen gruppen har för tillfället. Tyvärr har man inte alltid tid att berätta vad som skett under dagen när föräldrarna hämtar. Både vi och föräldrarna kan vara stressade (P2).

P2 menar att om dokumentation, om än så enkel, sitter uppe i tamburen när föräldrarna kommer och hämtar sina barn hjälper den till att kommunicera till föräldrarna vad som sker i den pedagogiska verksamheten under dagarna. Det hon uttrycker är inte att den pedagogiska dokumentationen ska ersätta en muntlig kommunikation mellan hem och förskola. Men den finns där om det uppstår en situation då det inte finns utrymme för ett samtal mellan förälder och pedagog.

P3 hävdar att tillfälle ges för föräldrarna att påverka och bidra till den pedagogiska verksamheten när de får tillgång till dokumentationen. De kan då vara med och påverka "det pedagogiska innehåll som förskolan har" (P3). Hon hävdar vidare att den pedagogiska dokumentationen kan ge föräldrarna insikter om verksamheten och förhoppningsvis öka statusen på förskolan som institution.

P4 menar att den pedagogiska dokumentationen som underlag kan vara till nytta för både pedagog och förälder vid utvecklingssamtal.

Om pedagogisk dokumentation genomförs på förskolan är det ett ypperligt material att använda sig av just i kommunikationen med föräldrarna. (...)Men det är inte bara i samband med utvecklingssamtalet som dokumentationen kan användas utan även den dokumentation som sätts upp inne på avdelningen, vi får ändå utgå ifrån att föräldrar är nyfikna och därmed vill veta vad barnen gör på förskolan (P4).

P4 uttrycker att hon tycker att dokumentationen blir ett stöd i kommunikationen med föräldern. P2 och P3 har varit inne på att föräldern genom den pedagogiska dokumentationen får reda på vad som händer i verksamheten och att de får en chans till inflytande genom denna dokumentation. Men P4 uttrycker att hon tycker dokumentationen kan göra föräldern mer nyfiken på vad som händer i den pedagogiska verksamheten.

Sammanfattningsvis uttrycker pedagogerna att den pedagogiska dokumentationen är till för barnets förälder för att den förmedlar innehållet i verksamheten till föräldern på ett tydligt sätt. I och med det kan föräldern också få chans till mer inflytande i den pedagogiska verksamheten. Dessutom hävdar pedagogerna att den pedagogiska dokumentationen kan vara ett underlag för utvecklingssamtal.

5.3.3 För pedagogen i yrkesrollen

För P1 är pedagogisk dokumentation, som uttryckts tidigare, mer en strävan än något som hon och hennes kollegor arbetar aktivt med. Hon har ändå en upplevelse av hur det kan gå till och hur hon tror att hon skulle uppleva arbetet med pedagogisk dokumentation.

Vi pedagoger skulle finnas tillhands för att förverkliga barnens intressen. Vårt arbete skulle bli mer spännande och mer varierat, genom att vi oavbrutet skulle ha vår utgångspunkt i den befintliga barngruppen (P1).

Hon har en vision om att arbeta utifrån och följa barnen i barngruppen. För P1 är den pedagogiska dokumentationen ett sätt att nå dit. Dessutom anser hon att arbetet med dokumentationen skulle stötta hela arbetslaget och henne själv i hennes yrkesroll. *"Det hade ju inneburit att jag hela tiden fått synliggjort för mig hur jag på ett bra sätt vägleder arbetet vidare!"* (P1) Hon menar vidare att det blir ett sätt för henne att kunna känna sig nöjd med arbetet hon och hennes kollegor utfört eftersom arbetet blir synligt.

P2 tar upp att hon upplever att den pedagogiska dokumentationen stöttar henne och hennes kollegor när de på våren ska skriva kvalitetsredovisning. *"Då har man svart på vitt vilka områden man har arbetat med, och hur arbetet har gått."* Det är ett synliggörande av arbetet men blir också en utvärdering menar P2.

P3 resonerar om att vi ofta hamnar i mönster där vi tar både barnen och oss själva (pedagogerna) för givna när det gäller den pedagogiska verksamheten. Hon menar att pedagogen oftast tar för givet att hon vet vad barnet vill och vad som är bra för just det barnet. P3 skriver att genom pedagogisk dokumentation kan vi *"frångå det förgivet tagna som vi ofta hamnar i"* (P1). Hon menar att det kan utmana oss att tänka utanför våra ramar genom att man tvingas att verkligen se genom att man diskuterar och

reflekterar kring dokumentationen. Vidare menar hon att hon upplever att det utvecklar henne som pedagog.

5.4 Svårigheter med pedagogisk dokumentation

Samtliga av respondenterna uttrycker sig i positiva ordalag om pedagogisk dokumentation. Det som är gemensamt dem emellan är att de alla ser dokumentationen som en verktyg för att synliggöra läroprocesserna hos barnen, synliggöra verksamheten för föräldrarna och att sättet att arbeta med dokumentationen utvecklar dem själva i deras yrkesroll.

Flera av respondenterna tar även upp omständigheter omkring som påverkar arbetet med pedagogisk dokumentation negativt. Samtliga av respondenterna tar upp tidsaspekten som något som står i vägen för arbetet.

Tiden är den faktorn som alla de som arbetar inom skola och förskola ofta nämner som det stora hindret i arbetet med att dokumentera. Jag kan inte annat än att instämma (P1).

P1 resonerar också vidare att det gäller att prioritera. Hon menar att tiden finns men att man istället väljer att lägga den på annat som kanske skulle kunna bortprioriteras. Hon menar att det är lätt att man skyller ifrån sig istället för att ta ansvar för att skapa den verksamhet åt sig själv där man känner att man vill arbeta.

En annan svårighet som uttrycks med arbetet kring pedagogisk dokumentation är att det kan finnas ett tryck utifrån att dokumentera och att detta ska ske snabbt. Snabbare än vad som ibland är möjligt. P2 uttrycker att hon känner att:

(...)man sätter upp dokumentationer bara för att, men att de kanske inte alltid blir så pedagogiska eftersom vi pedagoger inte alltid hinner sitta ner tillsammans och analysera vad som skett, och då blir det ju egentligen ingen pedagogisk dokumentation utan endast en dokumentation (P2).

P2 uttrycker att hon känner stora påtryckningar utifrån och upplever därför också tidspress när det gäller dokumentationen. Hon berättar att hon känner en press från föräldrar som gärna vill veta vad som händer på dagarna i verksamheten så fort som möjligt. Hon menar att om inte dokumentationen kommer upp på väggarna snabbt nog tar föräldrarna för givet att det inte sker något alls på förskolan. Hon menar att den tidspress hon och hennes kollegor känner gör att dokumentationen inte alltid blir pedagogisk då de inte alltid har tid att reflektera kring den.

P1, P2 och P3 uttrycker att de upplever en brist på pedagogiskt stöd när det gäller den pedagogiska dokumentationen. De hävdar att i ett sådant omfattande arbete som pedagogiska dokumentation är behöver man handledning. Dessutom uttrycker de alla att de inte får tillräckligt med tid avsatt för reflektion.

Ett stort dilemma eller problem är tiden för reflektion, det krävs ett regelbundet system att få tid för reflektion och ett rektors stöd i arbetet (P3).

Det är alltså tiden för reflektion som de flesta pedagoger saknar. Det P3 uttrycker här är också att det krävs ett system för att kunna använda sig av en fungerande pedagogisk dokumentation. Hon berättar vidare att hon tycker att det är en rektors

ansvar att se till att det finns ett fungerande system för pedagogisk dokumentation. P1 är av samma åsikt och uttrycker också hur viktigt hon tycker det är *”att förskolechefen är väl insatt i den funktion som en väl fungerande pedagogisk dokumentation har”*. I nuläget upplever hon inte att det är så. P1 menar att hon saknar handledning från sin förskolechef P2 uttrycker också ett missnöje med förskolechefens inblandning i den pedagogiska dokumentationen. Hon upplever att de ofta står och *”stampar på samma ställe”* och inte får någon hjälp att komma vidare i arbetet.

P3 belyser något som hon uttrycker är ett dilemma när man arbetar med pedagogisk dokumentation. Hon tar upp att det är viktigt att komma ihåg barnen. Hon menar att det är lätt för en pedagog att skena iväg och tolka barnet på sitt egna sätt. Hon hävdar att resultatet av den pedagogiska dokumentationen *”kan bli ngt som inte förväntas”*. Enligt P3 har pedagogen ofta förväntningar på barnen och tror sig veta deras intentioner och hur de tänker. Hon hävdar att det är viktigt för pedagogen att *”lyssna vad de har att säga, det som vi tolkar är inte alltid så som barnen upplevt det”*. P3 tycker att barnet ska vara lika delaktig i den pedagogiska dokumentationen som pedagogen. Dessutom menar hon att vi borde fråga barnen om deras tillåtelse innan vi sätter upp teckningar som de gjort på väggen eller foton på dem i olika situationer. Hon uttrycker att vi tar för givet att alla barn tycker att det är roligt att se sig själva på bild. Hon resonerar vidare om hur en vuxen skulle reagera om någon satte upp bilder och skrivna texter om denne utan tillåtelse.

Om du kom in en dag och såg en hel del bilder och texter skrivna om dig och vad du gör kanske inte är roligt alls och som dessutom kan vara feltolkat ur din synvinkel. Vi tänker inte alltid så utan tar förgivet att barnen tycker det är roligt. utan att vi har frågat först (P3).

Enligt P3 är det viktigt att pedagogen ifrågasätter sig själva i det förgivettagna och är beredda av verkligheten ta reda hur barnen upplever situationen.

5.5 Sammanfattning

Sammanfattningsvis kan konstateras att pedagogerna har en relativt likartad upplevelse av arbete med pedagogiska dokumentationen. De tar upp både fördelar och nackdelar med arbetssättet men är övergripande positivt inställda till dokumentationen. Flera av dem ser den pedagogiska dokumentationen som ett hjälpsamt verktyg för att utveckla den pedagogiska verksamheten. Flera av pedagogerna hävdar att barnens inflytande över dokumentationen är lika viktig som pedagogens. Dessutom upplever de att dokumentationen blir ett fönster för insyn i verksamheten bland annat för barnens föräldrar.

Det som kan ses som en gemensam faktor för samtliga pedagoger är att de alla upplever att pedagogisk dokumentation är ett tidskrävande arbete. De saknar tid men också pedagogisk ledning. Vissa av dem upplever även att de själva saknar kunskap om hur pedagogisk dokumentation går till. Dessutom nämns en press från föräldrarna som vill ha ett slags bevis på den pedagogiska verksamheten i form av dokumentation. Detta kan göra att dokumentationen stressas på bara för att kunna visa upp något för föräldrarna. Det skulle kunna leda till att dokumentationen inte blir särskilt pedagogisk.

6. Diskussion

I detta stycke kommer litteratur och resultat att vävas samman i en diskussion. Det som framkommit genom bearbetning av litteratur samt genom self-reportundersökningen är att pedagogisk dokumentation uppfattas som en positiv arbetsmetod som har flertalet fördelar för framför allt barnet och pedagogen. Det har även framkommit att hur god pedagogisk dokumentation än är finns det ändå flera svårigheter som hindrar arbetet med dokumentationen. Jag har tagit avstamp i de didaktiska frågorna (vad, hur, varför och för vem) när forskningsfrågorna har utformats. Huvudsyftet är dock att ta reda på hur verksamma pedagoger i förskolan förhåller sig till pedagogisk dokumentation och vilken betydelse den kan ha för pedagogen i yrkesrollen. Större delen av diskussionen kommer därför att behandla den pedagogiska dokumentationen utifrån pedagogens perspektiv.

6.1 Resultatdiskussion

När pedagogerna i undersökningen försöker beskriva vad pedagogisk dokumentation betyder för dem i deras yrkesroll är samtliga av pedagogerna positiva till sättet att arbeta med dokumentation. De beskriver den pedagogiska dokumentationen som något som finns till för att synliggöra barnens lärande, pedagogens arbete och den pedagogiska verksamheten. Dessutom beskriver de att dokumentationens syfte är att utveckla både pedagog och barn och ta dem vidare i läroprocessen. Liknande motiveringar har Åberg & Lenz-Taguchi (2005) som behandlar vikten av växelverkan mellan pedagog och barn. De menar att pedagoger ska vara ödmjuka inför vad barnen har att förmedla. Pedagogen ska fungera som en vägledare för barnet i dess lärande men för att pedagogen ska kunna bli en vägledare behöver vi först lära oss att se barnet.

En av pedagogerna berättar om att hennes arbetsplats är i en utvecklingsfas och att de har lagt ner arbetet med portfolio. Hon pratar om att barnens portfolion kommer att finnas kvar men att här kommer inte längre fokus ligga på barnets utveckling. Pedagogen visar med sitt svar att de på hennes förskola har tagit steget från ett utvecklingspsykologiskt arbetssätt (Wehner-Godée 2000:17) där man väljer att bedöma barnets framsteg enligt en färdigställd mall. De har som pedagogen uttrycker det en vision att utveckla sin verksamhet genom att börja med pedagogisk dokumentation utanför ramarna för en portfolio. Arbete med portfolio kan vara en del i den pedagogiska dokumentationen. Men i det här fallet uttrycker P1 att hon och hennes kollegor inte har upplevt arbete med portfolio som pedagogisk dokumentation.

Det resoneras fram och tillbaka vad den pedagogiska dokumentationen har för fördelar för barnet och dess lärande. Pedagogerna är eniga om att den pedagogiska dokumentationen finns till för att lyfta fram barnet och synliggöra dess lärande i en process och att syftet med dokumentationen är att ta dem vidare i deras utveckling. En av pedagogerna hävdar att arbetet med pedagogisk dokumentation gör barnet till ägare av verksamheten. Hon uttrycker det som att det är verksamhetens rätta ägare. Lenz-Taguchi (2000) talar om att *ta makten* över sitt eget lärande. Hon menar att det gäller att slå sig fri från rådande diskurser och att göra verksamheten till vad man vill att den ska bli. Det handlar om att pedagogens förhållningssätt till barnet. Detta tar en

av pedagogerna upp då hon försöker definiera vad pedagogisk dokumentation är för henne. Hon hävdar att förhållningsättet är förutsättningen för pedagogisk dokumentation. Det krävs en uppmärksam pedagog som *ser* barnet och som har uppfattningen om att barnet är kompetent.

Dokumentationen blir en tydlig återkoppling och ett sätt att öppna ögonen på barnet för vad hon/han har lärt sig. Det har flera av pedagogerna varit inne på. En av dem nämner också att det kan öka självkänslan hos barnen då de kan få uppleva känslan av att de presterat något och se vad de faktiskt har lärt sig. I litteraturgenomgången tas Sterns teori om jagets utveckling upp. Han menar att det är viktigt för barnets utveckling att se sig själv och bli bekräftad. När barnets ser sig själv på bild exempelvis kan barnet börja relatera till sig själv och därmed stärka sin självbild. Av egen erfarenhet vet jag att den dokumentation som suttit uppe har fascinerat de barn som är inblandade och de uttrycker förtjusning över att se sig själv på bild.

Två av pedagogerna är inne på att dokumentationen kan inspirera andra barn i barngruppen. Om ett barn ser en dokumentation med exempelvis en bild på ett annat barn som t.ex. gör en gubbe i lera kan det inspirera det barnet att börja arbeta med lera. Dessutom kan barnet bli hjälpt vidare i sin utveckling i enlighet med zonen för proximal utveckling (Dysthe 2003:81). Det kan vara så att ett barn kan ha problem med att forma leran så som hon/han vill. Men om barnet ser någon annan göra det kan det vara vad som krävs för att barnet ska kunna komma vidare i sin utveckling.

Respondenterna är relativt samstämmiga när det gäller föräldrarnas deltagande i dokumentationen. De hävdar att det är skönt att ha dokumentationen för att den förenklar och underlättar kommunikationen med föräldrarna. De menar också att föräldrarna får en större chans att bidra till den pedagogiska verksamheten när de har en större insyn i den. Åberg & Lenz-Taguchi (2005) är av den åsikten att dokumentationen dessutom förhoppningsvis väcker föräldrarnas intresse för innehållet i verksamheten. Eftersom dokumentationen finns där synlig för dem är det lätt att bara titta och läsa vad som sker om dagarna. Det skulle kunna vara så att det väcker frågor som de annars aldrig skulle tänkt på. Dessutom gör det förskolan mer legitim som Dahlberg m.fl. (2002) är inne på. Det ger förskolan en status som skola som lägger grunden till livslångt lärande och inte bara som en institution för barnpassning.

Pedagogerna resonerar också kring sitt eget lärande och nämner att dokumentationen fungerar som en utvärdering både av dem själva och verksamheten eftersom de blir utmanade att reflektera, analysera och föra en kontinuerlig dialog. Detta faller väl samman med åsikter från flera av författarna till litteratur som behandlats i litteraturgenomgången. De hävdar att pedagogen har en egen läroprocess i arbetet med pedagogisk dokumentation. Det är inte bara barnet som hjälps vidare i sin utveckling genom detta arbetssätt. Det blir en övning för pedagogen att lära sig lyssna, se, kommunicera och förstå. Lenz-Taguchi (2005) menar att det handlar om att pedagogen behöver ställa om från att vara en granskande pedagog till en iakttagande pedagog. En av pedagogerna talar om hur dokumentationen synliggör för henne själv hur hon för utvecklingen framåt. Det är viktigt att inte glömma pedagogens roll i detta omfattande arbete och att hon också behöver tillfredsställelsen i att se att hon har presterat något.

De tas även upp att för pedagogerna kan ett arbete med pedagogisk dokumentation innebära att man ser utanför ramarna och sin egen föreställningsvärld. Detta sker inte minst i det stadiet av dokumentationen då man tillsammans i arbetslaget får sitta och reflektera, diskutera och analysera dokumentationen. Det blir en objektiv syn på verksamheten där man får ta del av både barnens och kollegors syn på något som man själv kanske ser helt annorlunda på. Då krävs naturligtvis en öppenhet inför andras tankar och synsätt för att man ska komma vidare och om det ska ske någon utveckling.

En av pedagogerna tar upp demokrati som en del av arbetet kring pedagogisk dokumentation. Hon menar att barnen får större inflytande och kan påverka verksamheten om man använder sig av pedagogisk dokumentation. Dahlberg m.fl. (2002) tar upp just detta när de hävdar att både barn och pedagog får större inflytande på verksamheten vilket är i linje med en demokratisk anda. Däremot är det flera av pedagogerna som anser om att barnet borde ha större inflytande i den pedagogiska dokumentationen. De verkar inte vara helt nöjda med arbetet kring den pedagogiska dokumentationen som den ser ut idag. Pedagogerna har ändå en maktposition om hon väljer att ta den makten som Lenz-Taguchi (2000) uttrycker det i sin avhandling *Emancipation och motstånd*. Det är då ändå upp till pedagogerna att vara den som ser till att barnen får större inflytande över dokumentationen, vad som dokumenteras och hur verksamheten ska utvecklas vidare.

När det gäller svårigheter med arbetet kring pedagogisk dokumentation är alla eniga om att tidsbristen är det som sätter mest käppar i hjulet. De upplever också att de inte får tillräckligt med pedagogisk ledning för att lösa eventuella problem på vägen. Tidsbristen går att lösa menar en av de tillfrågade pedagogerna själv. Hon talar om att det är viktigt att man inte bara klagar utan ser till det man har och prioriterar det som är viktigt. Det beror helt på hur man väljer att lägga upp det. Flera av pedagogerna är också inne på att det inte finns tid avsatt för reflektion av dokumentationen. Det kan då vara svårt att prioritera.

I skolverkets kunskapsöversikt *Perspektiv på barndom och barns lärande* tas Gardners tankar om pedagogisk dokumentation upp. Han menar att pedagogerna dokumenterar och synliggör för barnen det *hon* ser ut hennes perspektiv. Det är endast det som synliggörs som pedagogerna har ett stort intresse för. Detta är det ingen av pedagogerna som har tagit upp. Det är inte så konstigt av just den anledningen att man ser det man vill se. Men däremot tar en av pedagogerna upp barnens integritet i arbetet. Hon menar att det är viktigt att se barnen och att inte missuppfatta dem eller misstolka dem för att det kan upplevas som en kränkning av barnet. Dahlberg m.fl. (2002) tar upp detta då de talar om objektivitet. De menar att det är viktigt att man försöker hålla objektiv till dokumentationen för att inte kategorisera och placera barnen i redan etablerade föreställningar.

De flesta av pedagogerna är som jag har varit inne på tidigare övergripande positiva till pedagogisk dokumentation. En av pedagogerna uttrycker att hon bara ser fördelar med arbete med pedagogisk dokumentation. Samtidigt uttrycker hon en frustration över att arbetet inte kommer igång på hennes arbetsplats och att de inte finns tillräckligt med handledning. Slutsatsen som kan dras av detta är att pedagogisk dokumentation innefattar också saker omkring den konkreta dokumentationen. Det är

önskvärt med handledning av en pedagogisk ledare samt ett fungerande samarbete i arbetslaget där alla bör ha en liknande syn på arbetet med dokumentation för att det ska fungera.

6.2 Metoddiskussion

Metoden self-report är ny för mig. Jag valde den för att jag tyckte att den lämpade sig för denna typ av undersökning. En svårighet jag hade var att hitta litteratur om denna metod. Jag fick förslaget av min förra handledare att använda denna metod. Det finns flera uppsatser där denna metod använts men inga klara referenser. Till slut hittade jag ändå en referens (Davidsson 2007). Eftersom denna metod verkar vara relativt ny i Sverige var det den enda referens jag kunde hitta. Jag har ändå försökt att problematisera metoden och ta fram både det som kan vara positivt med metoden och det som kan vara negativt.

Det jag upplevde som positivt var att pedagogerna kunde sitta ensamma och fylla i frågeformuläret utan min påverkan. Jag såg från början en farhåga i att pedagogerna skulle tro att jag förväntade mig något som de inte skulle kunna leva upp till. Men istället upplevde jag att metoden self-report ledde till att jag fick in ett rikt material i betydelsen att svaren var utförliga. Jag är positivt överraskad över pedagogernas engagemang i detta frågeformulär då de skrivit sida upp och sida ner om sina tankar kring pedagogisk dokumentation. Jag hade tankar på att de kanske skulle kunna missförstå frågorna och jag i det läget inte skulle kunna göra mycket åt det. Det visade sig att det inte blev några problem. Flera av pedagogerna har hört av sig i efterhand för att komplettera svar eller berätta att frågorna om pedagogisk dokumentation satt igång tankearbete kring ämnet på ett positivt sätt. Variationen i svaren blev dock inte stor. Detta kan bero på att förskolan enligt styrdokumentet ska arbeta aktivt med pedagogisk dokumentation. Dessutom är arbete med implementering av Lpfö98/10 i full gång och kan därför påminna verksamma pedagoger om innehållet i styrdokumentet.

Det som jag upplevde som negativt med metoden var att jag inte kunde ställa några följdfrågor om det var något som någon av pedagogerna skrev som jag inte förstod eller som jag ville veta mer om.

Det jag hade gjort annorlunda om jag hade gjort om undersökningen idag är att jag hade delat ut self-reporten personligen till samtliga pedagoger eftersom det visade sig vara av dem som jag fick tillbaka svar från. Det fanns också möjlighet för pedagoger att samtala med mig och ställa frågor direkt vilket de annars skulle kunna dra sig för att göra via mail t.ex.

6.3 Slutord

Genom min undersökning har jag kommit fram till att dokumentation syftar till att synliggöra barnens och pedagogernas lärande i en process. Det som gör dokumentationen till pedagogisk dokumentation är att pedagoger tillsammans reflekterar, analyserar och utvärderar dokumentationen för att se hur arbetet i den

pedagogiska verksamheten kan fortsätta på bästa sätt, anpassat utefter den rådande barngruppen. Det har dock uppkommit i undersökningens resultat att det finns flera omkringliggande faktorer som påverkar arbetet med den pedagogiska dokumentationen. Bland annat är tid för reflektion en förutsättning för att arbetet ska kunna fungera. Det krävs en tydlig struktur kring arbetet med pedagogisk dokumentation som bör struktureras av en pedagogisk ledare som t.ex. förskolechefen. En annan förutsättning är att pedagogerna på förskolan har liknande förhållningssätt till pedagogisk dokumentation. De bör vara eniga om vad pedagogisk dokumentation är och hur den bör bedrivas samt vad arbetet med dokumentationen ska syfta till. Det är många faktorer som spelar in det komplexa arbetet med pedagogisk dokumentation. Finns dessa förutsättningar för ett arbete med pedagogisk dokumentation är det ett verktyg för pedagogen som kan leda till en ökad kvalitet på förskolans verksamhet och därmed bättre förutsättningar för barns lärande samt en ökad status på förskola som institution.

6.4 Förslag till fortsatt forskning

Under arbetet med detta examensarbete har jag fått en vidgad syn på pedagogisk dokumentation och förstått hur mycket det faktiskt är som inverkar på arbetet. Om jag hade fortsatt forska hade jag velat undersöka pedagogens egna strategier för pedagogisk dokumentation, alltså gå in mer på detalj i hur den pedagogisk dokumentation går till och kan se ut. Det skulle vara intressant att göra observationer på förskolor där de kommit långt i arbetet med pedagogisk dokumentation.

Det skulle också vara intressant att göra en jämförelse med hur dokumentationen ser ut på en Reggio-emiliainspirerad förskola jämfört med en förskola utan uttalad profilering.

Referenslista

- Bengtsson, J (red.). (1999) *Med livsvärlden som grund*. Lund: Studentlitteratur.
- Esaiasson, P., Gilljam, M., Oscarsson, H. &Wägnerud, L. (2003). *Metodpraktikan. Konsten att studera samhälle, individ och marknad*. Stockholm: Norstedts.
- Dahlberg, G., Moss, P. & Pence, A. (2002). *Från kvalitet till meningsskapande: postmoderna perspektiv - exemplet förskolan*. Stockholm: HLS förl..
- Davidsson, B.(2007). Self report – att använda skrivna texter som redskap. I Dimenäs, J. red. *Lära till lärare. Att utveckla läraryrket – vetenskapligt förhållningssätt och vetenskaplig metodik*. Stockholm: Liber AB.
- Dysthe, O. (red.) (2003). *Dialog, samspel och lärande*. Lund: Studentlitteratur.
- Jonstoj, T. & Tolgraven, Å. (2001). *Hundra sätt att tänka: om Reggio Emilias pedagogiska filosofi*. Stockholm: Utbildningsradion (UR).
- Lenz Taguchi, H. (1998). *Varför pedagogisk dokumentation?* Stockholm: HLS förlag.
- Lenz Taguchi, H. (2000). *Emancipation och motstånd: dokumentation och kooperativa läroprocesser i förskolan*. Doktorsavhandling. Stockholm: HLS förlag.
- Pramling Samuelsson, I. & Sheridan, S. (2006). *Lärandets grogrund: perspektiv och förhållningssätt i förskolans läroplan*. (2. uppl.)
- Pramling, I. (1988). *Att lära barn lära*. Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis.
- Skolverkets publikation. (2010). *Perspektiv på barndom och barns lärande. En kunskapsöversikt om lärande i förskolan och grundskolans tidigare år*. Stockholm: Elanders Sverige AB.
- Stukát, Staffan (2005). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur.
- Vetenskapsrådet (2011). *God forskningssed*. Stockholm: Vetenskapsrådet.
- Wallin, K. (2003) *Pedagogiska kullerbyttor. En bok om svenska barn och inspirationen från Reggio Emilia*. Stockholm: HLS förlag.
- Wehner-Godée, C. (2000). *Att fånga lärandet. Pedagogisk dokumentation med hjälp av olika metoder*. Stockholm: Liber.
- Wiklund-Dahl, E. (2010). *Med läroplanen på fickan. Lpfö98/10*. Stockholm: Fortbildning AB.
- Åberg, A. & Lenz-Taguchi, H. (2005). *Lyssnandets pedagogik : etik och demokrati i pedagogiskt arbete*. Stockholm: Liber.

Bilaga 1:

1. Mitt intresse är att undersöka pedagogisk dokumentation och pedagogens förhållande till densamma. Därför är jag intresserad av att veta vad pedagogisk dokumentation är för dig som pedagog?
2. På vilket sätt dokumenterar ni den pedagogiska verksamheten på den förskola/avdelning där du arbetar? Varför? Ge gärna ett eller två exempel på vad och ni dokumenterade och vad det ledde till?
3. Vad är syftet med dokumentation på din arbetsplats?
4. Vilken nytta anser du att Pedagogisk dokumentation kan ha för:1) barnet? 2) barnets förälder? 3) förskolan/pedagogernas arbete?
5. Upplever du att pedagogisk dokumentation stödjer dig i ditt arbete som pedagog? I så fall på vilket sätt?
6. Finns det något du upplever påverkar ditt arbete med dokumentation positivt eller negativt? I så fall vad?

Bilaga 2:

2011-04-18

Hej,

Jag skriver en uppsats som handlar om pedagogisk dokumentation. Jag kommer att utreda begreppet pedagogisk dokumentation för att sedan analysera denna typ av dokumentation utifrån de didaktiska frågorna (vad, hur, varför och för vems skull?) med hjälp av tidigare forskning inom ämnet. Huvudsyftet med studien är att söka svar på hur pedagogen förhåller sig till den pedagogiska dokumentationen och vad den har för betydelse för pedagogen.

Denna uppsats är mitt examensarbete inom lärarprogrammet på Göteborgs Universitet. Jag har valt att använda mig av en metod som kallas self report. Detta är ett dokument som du själv fyller i. Man skulle kunna säga att self report är en kombination av enkät och intervju, en skriftlig intervju. Enligt Davidsson(2007) är self report en variant av intervjun, en skriftlig sådan. Fördelen med self report är att man inte blir påverkad av den som intervjuar på samma sätt som i en samtalsintervju. Nackdelen med metoden är att frågorna inte kan kompletteras med följdfrågor. Metoden kan med fördel användas och har använts när man vill "söka kunskap om människors föreställningar om ett visst fenomen"(Davidsson, 2007:71).

Det finns ett antal öppna frågor i self reporten som du svarar på när tid finns. Skriv gärna så utförligt som möjligt. Utgå från att jag inte vet någonting om, er, er verksamhet eller pedagogisk dokumentation. Texten vill jag ha tillbaka senast den 25 april 2011 men gärna innan. Du kan välja att skriva dina svar i ett dokument på datorn och skicka dem till min mail (se nedan) eller säg till mig så kommer jag personligen och hämtar din self report.

Utifrån ur vetenskapsrådets etiska regler för forskning är du i denna uppsats skyddad enligt *individskyddskravet*(Vetenskapsrådets rapportserie 1:2011:18). Det innebär att jag som författare av uppsatsen garanterar din *anonymitet* i uppsatsen och försäkrar dig om att jag enbart kommer att använda mig av dina svar inom ramen för den här uppsatsen(Vetenskapsrådets rapportserie 1:2011:68).

Tack för att Du vill delta.

Om du har några frågor är du välkomna att höra av dig till mig på telefonnummer: xxxx-xxxxxx

Mail: XXX

Med vänlig hälsning
Cecilia Olofson